YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

24 päivänä kesäkuuta 2008 *

Asiassa C-188/07,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Cour de cassation (Ranska) on esittänyt 28.3.2007 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 3.4.2007, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Commune de Mesquer

vastaan

Total France SA ja

Total International Ltd,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans, joka hoitaa presidentin tehtäviä, jaostojen puheenjohtajat A. Rosas, K. Lenaerts ja L. Bay

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

Larsen sekä tuomarit R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, P. Kūris, E. Levits, A. Ó Caoimh, P. Lindh, J.-C. Bonichot, T. von Danwitz ja C. Toader (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: J. Kokott,
kirjaaja: yksikönpäällikkö M.-A. Gaudissart,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 22.1.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– commune de Mesquer, edustajinaan avocat C. Lepage ja avocat A. Moustardier,

– Total France SA ja Total International Ltd, edustajinaan avocat J.-P. Hordies, avocat C. Smits, avocat M. Memlouk, avocat J. Boivin, avocat E. Fontaine ja avocat F.-H. Briard,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja A.-L. During,

– Belgian hallitus, asiamiehenään L. Van den Broeck,

– Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, jota avustaa avvocato dello Stato Del Gaizo,

– Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään C. Gibbs ja I. Rao, joita avustaa barrister J. Maurici,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M. Konstantinidis, J.-B. Laignelot ja G. Valero Jordana,

kuultuaan julkisasiamiehen 13.3.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee jätteistä 15.7.1975 annetun neuvoston direktiivin 75/442/ETY (EYVL L 194, s. 39), sellaisena kuin se on muutettuna 24.5.1996 tehdyllä komission päätöksellä 96/350/EY (EYVL L 135, s. 32; jäljempänä direktiivi 75/442), 1 ja 15 artiklan ja direktiivin liitteen I tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain yhtäältä commune de Mesquer (jäljempänä Mesquerin kunta) ja toisaalta Total France SA ja Total International Ltd (jäljempänä yhdessä Total-yhtiöt) ja joka koskee korvausta vahingoista, joita aiheutui öljysäiliöalus Erikan haaksirikon seurauksena kyseisen kunnan alueelle levinneestä jätteestä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen säännöstö

3 Öljyn aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta Brysselissä 29.11.1969 tehty kansainvälinen yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna Lontoossa 27.11.1992 allekirjoitetulla pöytäkirjalla (EUVL 2004, L 78, s. 32; jäljempänä siviilioikeudellisesta vastuusta tehty yleissopimus), koskee alusten omistajien vastuuta vahingoista, joita aiheutuu säiliöaluksista pääsevästä pysyväisluonteisesta öljystä. Siinä määrätään alusten omistajien lähtökohtaisesta objektiivisesta vastuusta, joka rajoittuu aluksen vetoisuuden mukaan laskettavaan määrään, ja pakollista vastuuvakuutusta koskevasta järjestelmästä.

4 Siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn yleissopimuksen 2 artiklan a kohdan mukaan tätä yleissopimusta sovelletaan pilaantumisvahinkoon, joka on aiheutettu sopimusvaltion alueella, mukaan lukien sille kuuluva aluemeri, ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti perustetulla sopimusvaltion talousvyöhykkeellä tai, jos sopimusvaltio ei ole perustanut tällaista vyöhykettä, välittömästi sopimusvaltion aluemeren ulkopuolella olevalla ja siihen rajoittuvalla alueella, jonka sopimusvaltio on määrännyt kansainvälisen oikeuden mukaisesti ulottumaan enintään 200 meripeninkulman päähän niistä perusviivoista, joista sen aluemeren leveys mitataan.

5 Siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn yleissopimuksen 3 artiklan 4 kappaleen mukaan ”korvausvaatimusta pilaantumisvahingosta ei saa esittää tämän yleissopimuksen nojalla eikä muutoin – – rahdinantajaa (riippumatta luonteesta ja mukaan lukien ’bareboat’-rahdinantaja), aluksen varustajaa tai sellaista henkilöä vastaan, joka käyttää alusta merenkulkuun – – ellei vahinko johdu asianomaisen henkilön omasta

tahallisesta teosta tai laiminlyönnistä tai edesvastuuttomuudesta, jonka hän tiesi todennäköisesti aiheuttavan kyseistä vahinkoa”.

6 Öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta Brysselissä 18.12.1971 tehdyllä kansainvälisellä yleissopimuksella, sellaisena kuin se on muutettuna Lontoossa 27.11.1992 allekirjoitetulla pöytäkirjalla (EUVL 2004, L 78, s. 40; jäljempänä rahastoyleissopimus), täydennetään siviilioikeudellisesta vastuusta tehtyä yleissopimusta määräämällä järjestelmästä korvausten maksamiseksi vahinkoa kärsineille.

7 Öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisestä korvausrahastosta (jäljempänä korvausrahasto), jota öljyteollisuus rahoittaa, maksettavan korvauksen määrä voi vuotta 2003 edeltävän vahinkotapahtuman osalta olla enintään 135 miljoonaa erityisnosto-oikeutta. Rahastoyleissopimuksen 4 artiklan mukaan vahinkoa kärsineet voivat vaatia tämän yleissopimuksen sopimuspuolena olevan valtion, jossa vahingot ovat aiheutuneet, tuomioistuimissa vahingonkorvausta erityisesti silloin, kun siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyssä yleissopimuksessa ei määrätä kyseessä olevaa vahinkoa koskevasta vastuusta tai kun aluksen omistaja on maksukyvytön tai vapautunut vastuustaan kyseisen yleissopimuksen nojalla.

8 Öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1992 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen liittyvällä vuoden 2003 pöytäkirjalla (EUVL 2004, L 78, s. 24) perustetaan öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen korvaamista varten kansainvälinen lisärahasto, jonka nimenä on ”Vuoden 2003 kansainvälinen öljyvahinkojen lisäkorvausrahasto” ja josta voidaan yhdessä korvausrahaston kanssa maksaa tietyn 1.11.2003 jälkeisen tapahtuman osalta korvausta enintään 750 miljoonaa laskentayksikköä.

Yhteisön säännöstö

Direktiivi 75/442

9 Direktiivin 75/442 johdanto-osan kolmannen perustelukappaleen mukaan kaikkien jätteistä huolehtimiseen liittyvien säännösten keskeisenä tavoitteena olisi oltava ihmisten terveyden ja ympäristön suojeleminen jätteiden keräilyn, kuljetuksen, käsittelyn, varastoinnin ja kaatopaikalle sijoittamisen aiheuttamilta haitallisilta vaikutuksilta.

10 Direktiivin 75/442 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

a) ’jätteellä’ mitä tahansa liitteessä I esitetyissä luokissa mainittua ainetta tai esinettä, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään,

Komissio laatii – – luettelon jätteistä, jotka kuuluvat liitteessä I lueteltuihin luokkiin. – –

b) ’tuottajalla’ jokaista, jonka toiminta tuottaa jätettä (’alkuperäinen tuottaja’) tai joka suorittaa esikäsittelyä, sekoittamista tai muunlaista toimintaa, jonka tuloksena kyseisen jätteen laatu tai koostumus muuttuu;

c) ’haltijalla’ jätteen tuottajaa, luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallussa jäte on;

– –

e) ’huolehtimisella’ mitä tahansa liitteessä II A mainittuja toimintoja;

f) ’hyödyntämisellä’ mitä tahansa liitteessä II B mainittua toimintaa;

g) ’keräilyllä’ jätteen keräystä, lajittelua tai järjestelyä kuljetusta varten.”

11 Direktiivin 75/442 8 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jokainen jätteen haltija:

– antaa jätteet yksityisen tai julkisen jätteenkeräilijän tai sellaisen yrityksen käsiteltäväksi, joka suorittaa liitteessä II A tai II B tarkoitettuja toimia,

tai

– hyödyntää tai käsittelee jätteet itse noudattaen tämän direktiivin säännöksiä.”

12 Direktiivin 75/442 15 artiklassa säädetään seuraavaa:

”’Saastuttaja maksaa’ -periaatteen mukaisesti jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaa:

– jätteen haltija, joka antaa jätteen keräilijän tai 9 artiklassa tarkoitetun yrityksen haltuun,

ja/tai

– jätteen aiemmat haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin.”

13 Direktiivin 75/442 liitteessä I, jonka otsikkona on ”Jätteiden luokat”, olevissa luokissa Q4, Q11, Q13 ja Q16 mainitaan seuraavaa:

”Q4 Materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena – –

Q11 Raaka-aineiden louhimisen ja työstämisen jäännöstuotteet (esimerkiksi kaivosjätteet, öljykenttien lietteet jne.) – –

Q13 Kaikki materiaalit, aineet ja tuotteet, joiden käyttö on kielletty laissa – –

Q16 Kaikki materiaalit, aineet tai tuotteet, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin luokkiin.”

14 Kyseisen direktiivin liitteessä II A, jonka otsikkona on ”Huolehtimistoimet”, luetellaan huolehtimistoimia sellaisina kuin ne toteutetaan käytännössä, ja direktiivin liitteessä II B, jonka otsikkona on ”Hyödyntämistoimet”, luetellaan samalla tavalla hyödyntämistoimia.

15 Jätteistä 5.4.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/12/EY (EUVL L 114, s. 9), jolla selkeyden ja järkeistämisen takia kodifioidaan direktiivi 75/442, 1 ja 15 artiklassa sekä liitteissä I, II A ja II B toistetaan edellä mainitut säännökset. Direktiivi 2006/12 annettiin kuitenkin vasta pääasian tosiseikkojen tapahtumisen jälkeen, joten sitä ei voida soveltaa pääasiaan.

Direktiivi 68/414/ETY

16 ETY:n jäsenvaltioiden velvollisuudesta ylläpitää raakaöljy- ja/tai öljytuotevarastojen vähimmäistasoa 20.12.1968 annetussa neuvoston direktiivissä 68/414/ETY (EYVL L 308, s. 14), sellaisena kuin se on muutettuna 14.12.1998 annetulla neuvoston direktiivillä 98/93/EY (EYVL L 358, s. 100), säädetään tällaisesta velvollisuudesta erityisesti mahdollisen pulan tai hankinnan häiriötilan varalta, ja sen 2 artiklassa polttoöljyjä pidetään öljytuotteiden yhtenä luokkana.

Direktiivi 2004/35/EY

17 Ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta 21.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/35/EY (EUVL L 143, s. 56) johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Olisi nimenomaisesti otettava huomioon Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimus, asiaa koskevat kansainväliset sopimukset sekä yhteisön lainsäädäntö, jolla säännellään kattavammin ja tiukemmin tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvia toimia. – –”

18 Direktiivin 2004/35 4 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä ei sovelleta ympäristövahinkoon tai sen välittömään uhkaan, jos syynä on tapaus, jota koskeva vahinkovastuu tai korvaus kuuluu jonkin sellaisen

liitteessä IV luetellun kansainvälisen yleissopimuksen soveltamisalaan, joka on voimassa asianomaisessa jäsenvaltiossa, tällaisten yleissopimusten mahdolliset myöhemmät muutokset mukaan lukien.”

19 Direktiivin 2004/35 liitteessä IV mainitaan seuraavaa:

”4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut kansainväliset yleissopimukset

a) öljyn aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta 27 päivänä marraskuuta 1992 tehty kansainvälinen yleissopimus

b) öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta 27 päivänä marraskuuta 1992 tehty kansainvälinen yleissopimus

_ _”

Päätös 2004/246/EY

20 Neuvosto teki 2.3.2004 päätöksen 2004/246/EY jäsenvaltioiden valtuuttamisesta allekirjoittamaan tai ratifioimaan yhteisön etujen mukaisesti öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1992

tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä vuoden 2003 pöytäkirja tai liittymään siihen, sekä Itävallan ja Luxemburgin valtuuttamisesta liittymään yhteisön etujen mukaisesti viiteasiakirjoihin (EUVL L 78, s. 22).

21 Päätöksen 2004/246 johdanto-osan neljännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Lisärahastopöytäkirjan mukaan vain täysivaltaiset valtiot voivat olla sen sopimuspuolia. Näin ollen yhteisö ei voi ratifioida pöytäkirjaa tai liittyä siihen, eikä tämä liene mahdollista myöskään lähitulevaisuudessa.”

22 Päätöksen 2004/246 1 artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”*1 artikla*

1. Valtuutetaan jäsenvaltiot allekirjoittamaan tai ratifioimaan jäljempänä olevissa artikloissa säädetyin ehdoin Euroopan yhteisön etujen mukaisesti öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1992 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä vuoden 2003 pöytäkirja, jäljempänä ’lisärahastopöytäkirja’, tai liittymään siihen.

– –

4 artikla

Jäsenvaltioiden on mahdollisimman pian pyrittävä siihen, että lisärahastopöytäkirjaa ja viiteasiakirjoja muutetaan niin, että Euroopan yhteisö voi tulla niiden sopimuspuoleksi.”

Kansallinen säännöstö

23 Jätteistä huolehtimisesta ja materiaalien talteenotosta 15.7.1975 annetun lain nro 75-633 (loi relative à l’élimination des déchets et à la récupération des matériaux) (JORF 16.7.1975, s. 7279) 2 §:ssä, josta on tullut ympäristölain (code de l’environnement) L. 541-2 §, säädetään seuraavaa:

”Jokainen, joka tuottaa tai pitää hallussaan jätteitä olosuhteissa, jotka voivat vaikuttaa haitallisesti maaperään, kasvistoon ja eläimistöön, vahingoittaa maisemaa, pilata ilmaa tai vesistöjä, aiheuttaa melua ja hajuja sekä yleisesti vahingoittaa ympäristöä ja ihmisten terveyttä, on velvollinen huolehtimaan niistä tai järjestämään niistä huolehtimisen tämän luvun säännösten mukaisesti siten, että kyseisiä vaikutuksia voidaan välttää.

Jätteistä huolehtiminen sisältää sellaiset keräys-, kuljetus-, varastointi-, lajittelu- ja käsittelytoimet, jotka ovat tarpeen uudelleenkäyttöön kelpaavien osien ja materiaalien tai energian talteenotoksi sekä kaikkien muiden tuotteiden sijoittamiseksi kaatopaikalle tai päästämiseksi luonnonympäristöön siten, että voidaan välttää edellisessä momentissa mainittuja haittoja.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

24 Maltan lipun alla purjehtinut ja Total International Ltd:n vuokralle ottama öljysäiliöalus Erika upposi 12.12.1999 paikassa, joka sijaitsi noin 35 meripeninkulmaa Penmarc'h:n (Finistère, Ranska) niemenkärjestä lounaaseen, ja osa aluksen lastista ja polttoaineesta valui mereen, mikä pilasi Atlantin rannikon Ranskalle kuuluvia ranta-alueita.

25 Ennakkoratkaisupyynnöstä ja yhteisöjen tuomioistuimessa esitetyistä huomautuksista ilmenee, että italialainen ENEL-yhtiö teki raskaan polttoöljyn, joka oli tarkoitettu polttoaineeksi sähköntuotantoon, toimittamisesta sopimuksen Total International Ltd:n kanssa. Sopimuksen täyttämiseksi Total raffinage distribution -niminen yhtiö, josta on tullut Total France SA, myi tällaista raskasta polttoöljyä Total International Ltd:lle, joka otti vuokralle Erika-aluksen kyseisen öljyn kuljettamiseksi Dunkerquen (Ranska) satamasta Milazzon (Italia) satamaan.

26 Mesquerin kunta nosti tribunal de commerce de Saint-Nazairessa 9.6.2000 Total-yhtiöitä vastaan kanteen muun muassa sen toteamiseksi, että näiden yhtiöiden oli lain nro 75-633 nojalla vastattava kyseisen kunnan alueelle levinneen jätteen aiheuttamien vahinkojen seurauksista ja että ne oli velvoitettava yhteisvastuullisesti maksamaan summat, joita kunnalle oli aiheutunut puhdistuksesta ja saasteiden poistamisesta, eli 69 232,42 euroa.

27 Mesquerin kunnan nostama kanne hylättiin, jolloin tämä valitti cour d'appel de Rennesiin, joka pysytti ensimmäisessä oikeusasteessa annetun tuomion 13.2.2002 antamallaan tuomiolla katsoessaan, että raskaassa polttoöljyssä ei tässä asiassa ole kyse jätteestä vaan polttoaineesta, joka on tiettyyn käyttöön jalostettua energiaa sisältävää ainetta. Cour d'appel de Rennes tosin myönsi, että raskas polttoöljy, joka valui mereen ja joka muuntui sekoituttuaan veteen ja hiekkaan, synnytti jätettä, mutta se katsoi, että Total-yhtiöiden vastuuta ei voida todeta minkään säännöksen tai määräyksen perusteella, koska niitä ei voida pitää kyseisen jätteen tuottajina tai haltijoina. Mesquerin kunta teki näin ollen kassaatiovalituksen.

28 Cour de cassationin mukaan asiassa esiintyy direktiivin 75/442 tulkinnan osalta huomattava vaikeus, joten se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Voidaanko raskas polttoöljy, joka on jalostusprosessissa käyttäjän vaatimusten mukaisesti valmistettu tuote, jonka sen valmistaja on tarkoittanut myytäväksi polttoaineena ja joka mainitaan – – direktiivissä 68/414 – –, luokitella – – direktiivin 75/442 – –, sellaisena kuin se on – – kodifioituna direktiivillä 2006/12 – –, 1 artiklassa tarkoitetuksi jätteeksi?

2) Onko raskaasta polttoöljystä koostuva lasti, jota kuljetetaan aluksessa ja joka valuu onnettomuuden seurauksena mereen, sellaisenaan tai sekoittuneena veteen ja sedimentteihin direktiivin 2006/12 – – liitteessä I olevassa [luokassa] Q4 tarkoitettua jätettä?

3) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi ja toiseen kysymykseen myöntävästi, voidaanko raskaan polttoöljyn valmistajaa (Total raffinage [distribution]) ja/tai myyjää ja rahdinantajaa (Total International Ltd) pitää direktiivin 2006/12 – – 1 artiklan b ja c alakohdassa tarkoitettuna jätteen tuottajana ja/tai haltijana saman direktiivin 15 artiklan soveltamiseksi, vaikka tuote, joka muuttui onnettomuushetkellä jätteeksi, oli tuolloin kolmannen kuljetettavana?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

29 Total-yhtiöiden mukaan tämä ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta, koska Mesquerin kunta on jo saanut vahingonkorvausta korvausrahastosta ja koska näin ollen sillä ei ole oikeussuojan tarvetta. Ennakkoratkaisupyyntö on siis luonteeltaan hypoteettinen.

30 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole yhteisöjen tuomioistuimen tehtävä, esittämillä yhteisön oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä yhteisön oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-222/05–C-225/05, van der Weerd ym., tuomio 7.6.2007, Kok. 2007, s. I-4233, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä katsotaan lisäksi, että kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä, tehtävänä on harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (yhdistetyt asiat C-393/04 ja C-41/05, Air Liquide Industries Belgium, tuomio 15.6.2006, Kok. 2006, s. I-5293, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Tämän osalta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Mesquerin kunta on todellakin saanut korvausrahastosta maksuja, jotka suoritettiin sen vaadittua vahingonkorvausta erityisesti Erika-aluksen omistajalta ja korvausrahastosta. Näistä maksuista tehtiin sopimus, jossa kyseinen kunta luopui nimenomaisesti kaikista oikeudenkäyntimenettelyistä ja kanteista maksettujen rahamäärien palauttamisen uhalla.

33 Nämä seikat olivat ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tiedossa, mutta se ei kuitenkaan katsonut, että pääasia olisi rauennut tai että Mesquerin kunta olisi menettänyt oikeussuojan tarpeensa, eikä se myöskään luopunut ennakkoratkaisukysymystensä esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle.

34 Cour de cassationin esittämiin kysymyksiin on näin ollen vastattava.

Ensimmäinen kysymys

35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään, voidaanko polttoaineeksi myyty raskas polttoöljy luokitella direktiivin 75/442 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetuksi jätteeksi.

36 Total-yhtiöiden, niiden jäsenvaltioiden, jotka ovat esittäneet huomautuksia, ja komission mielestä tähän kysymykseen on vastattava kieltävästi. Vain Mesquerin kunta katsoo, että tällainen raskas polttoöljy on luokiteltava jätteeksi ja että lisäksi kyseessä oleva aine kuuluu vaarallisten ja laittomien tuotteiden luokkaan.

37 Aluksi on palautettava mieleen, että direktiivin 75/442 1 artiklan a alakohdan mukaan jätteeksi on katsottava mikä tahansa tämän direktiivin liitteessä I esitetyissä luokissa mainittu aine tai esine, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään.

38 Näin ollen kyseisen direktiivin yhteydessä jätteen käsitteen soveltamisala riippuu siitä, mikä merkitys annetaan ilmaukselle ”hävittää” (asia C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, tuomio 18.12.1997, Kok. 1997, s. I-7411, 26 kohta), joten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tätä ilmausta on tulkittava tämän saman direktiivin tavoitteen mukaisesti (yhdistetyt asiat C-418/97 ja C-419/97, ARCO Chemie Nederland ym., tuomio 15.6.2000, Kok. 2000, s. I-4475, 37 kohta), joka kyseisen direktiivin kolmannen perustelukappaleen mukaan on ihmisten terveyden ja ympäristön suojeleminen jätteiden keräilyn, kuljetuksen, käsittelyn, varastoinnin ja kaatopaikalle sijoittamisen aiheuttamilta haitallisilta vaikutuksilta, ja tällöin otetaan huomioon EY 174 artiklan 2 kohta, jonka mukaan yhteisön ympäristöpolitiikalla pyritään suojelun korkeaan tasoon ja jonka mukaan kyseinen politiikka perustuu muun muassa ennalta varautumisen periaatteelle ja periaatteelle, jonka mukaan olisi ryhdyttävä ennalta ehkäiseviin toimiin (ks. asia C-457/02, Niselli, tuomio 11.11.2004, Kok. 2004, s. I-10853, 33 kohta).

39 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut myös, että kun direktiivin 75/442 tavoite otetaan huomioon, jätteen käsitettä ei voida tulkita suppeasti (ks. em. yhdistetyt asiat ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 40 kohta).

40 Käsite voi kattaa kaikki esineet ja aineet, jotka niiden omistaja hävittää, vaikka niillä olisi kaupallista arvoa ja niitä kerättäisiin kaupallisiin tarkoituksiin kierrätystä, talteenottoa ja uudelleenkäyttöä varten (ks. erityisesti asia C-9/00, Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, tuomio 18.4.2002, Kok. 2002, s. I-3533, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; jäljempänä asia Palin Granit).

41 Tietyt seikat voivat tämän osalta olla indisioita direktiivin 75/442 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetusta aineen tai esineen hävittämisestä, hävittämisaikomuksesta tai hävittämisvelvollisuudesta. Tilanne on tällainen erityisesti silloin, kun käytetty aine on tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä, eli tuote, jota ei sellaisenaan ole

pyritty tuottamaan (em. yhdistetyt asiat ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 83 ja 84 kohta). Siten yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että graniitin louhinnassa syntyvässä sivukivessä, joka ei ole tuote, jonka tuottamiseen louhintaa harjoittava yritys pääasiallisesti pyrkii, on lähtökohtaisesti kyse jätteestä (asia Palin Granit, tuomion 32 ja 33 kohta).

42 Esine, materiaali tai raaka-aine, joka saadaan sellaisen tuotanto- tai louhimisprosessin tuloksena, jolla ei ole pääasiallisesti pyritty tuottamaan sitä, ei kuitenkaan välttämättä ole jäännöstuote vaan sivutuote, jota yritys ei halua hävittää vaan jota se haluaa käyttää tai hyödyntää kaupallisesti tavalla, joka on taloudellisesti kannattavaa, myöhemmässä prosessissa ilman, että siihen kohdistetaan edeltäviä muuntamistoimia (ks. asia Palin Granit, tuomion 34 kohta ja asia C-235/02, Saetti ja Frediani, määräys 15.1.2004, Kok. 2004, s. I-1005, 35 kohta).

43 Millään tavoin ei nimittäin voitaisi perustella sitä, että sellaisiin esineisiin, materiaaleihin tai raaka-aineisiin, jotka ovat taloudelliselta arvoltaan tuotteita siitä riippumatta, onko niitä muunnettava, ja jotka sellaisenaan kuuluvat tällaisiin tuotteisiin sovellettavan lainsäädännön alaan, olisi sovellettava direktiivin 75/442 säännöksiä (ks. asia Palin Granit, tuomion 35 kohta ja em. asia Saetti ja Frediani, määräyksen 35 kohta).

44 Kun otetaan huomioon velvollisuus tulkita laajasti jätteen käsitettä jätteistä niiden luonteen vuoksi aiheutuvan rasituksen ja haitan rajoittamiseksi, tämän sivutuotteita koskevan perustelun käyttäminen on kuitenkin rajoitettava koskemaan sellaisia tilanteita, joissa esineen, materiaalin tai raaka-aineen uudelleenkäyttö ilman edeltäviä muuntamistoimia ja tuotantoprosessin jatkeena on varmaa eikä ainoastaan mahdollista (asia Palin Granit, tuomion 36 kohta ja em. asia Saetti ja Frediani, määräyksen 36 kohta).

45 Sen kriteerin lisäksi, onko tiettyä ainetta pidettävä luonteeltaan jäännöstuotteena, toinen merkityksellinen kriteeri on siis se, kuinka todennäköisesti tämä aine käytetään uudelleen ilman edeltäviä muuntamistoimia, kun arvioidaan sitä, onko tämä aine direktiivissä 75/442 tarkoitettu jäte. Jos pelkän uudelleenkäyttömahdollisuuden lisäksi haltijalle on siitä taloudellista etua, uudelleenkäyttö tulee erittäin todennäköiseksi. Tällaisessa tapauksessa kyseessä olevaa ainetta ei voida enää pitää aineena,

jonka haltija pyrkii hävittämään, vaan sitä on pidettävä oikeana tuotteena (ks. asia Palin Granit, tuomion 37 kohta).

46 Pääasiasta ilmenee, että kyseessä oleva aine syntyy öljynjalostusprosessin päätyttyä.

47 Tätä jäännösainetta voidaan kuitenkin hyödyntää kaupallisesti tavalla, joka on taloudellisesti kannattavaa, minkä vahvistaa se, että kyseinen aine on ollut liiketoimen kohteena ja että se vastaa ostajan vaatimuksia, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa.

48 Ensimmäiseen kysymykseen on siis vastattava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen aine eli polttoaineeksi myyty raskas polttoöljy ei ole direktiivissä 75/442 tarkoitettua jätettä silloin, kun sitä käytetään tai hyödynnetään kaupallisesti tavalla, joka on taloudellisesti kannattavaa, ja kun sitä voidaan tosiasiassa käyttää polttoaineena ilman, että siihen on tarpeen kohdistaa edeltäviä muuntamistoimia.

Toinen kysymys

49 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään pääasiallisesti, onko raskas polttoöljy, joka valuu mereen haaksirikon seurauksena, luokiteltava tällaisessa tilanteessa direktiivin 75/442 liitteessä I olevassa luokassa Q4 tarkoitetuksi jätteeksi.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

50 Mesquerin kunta, jonka väitteitä Ranskan ja Italian hallitukset sekä komissio olennaisessa määrin tukevat, katsoo, että tällainen öljy on silloin, kun se valuu mereen ja a fortiori jos se sekoittuu veteen ja sedimentteihin, luokiteltava direktiivissä 75/442 tarkoitetuksi jätteeksi.

51 Total-yhtiöiden mukaan öljyn ja veden sekä rannikon sedimenttien sekoitus on jätettä vain, jos on olemassa velvollisuus huolehtia öljystä, joka on onnettomuuden seurauksena valunut sellaisenaan mereen, tai velvollisuus hyödyntää tällaista öljyä ja jos tällainen öljy on erottamattomasti yhdistynyt veteen ja sedimentteihin.

52 Belgian hallitus katsoo, että mereen tällä tavalla valuneita tuotteita ei pitäisi luokitella direktiivissä 75/442 tarkoitetuksi jätteeksi vaan siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyssä yleissopimuksessa ja rahastoyleissopimuksessa tarkoitetuksi raskasöljyksi. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus myöntää, että tällainen öljy voidaan luokitella kyseisessä direktiivissä tarkoitetuksi jätteeksi, mutta pitää kuitenkin toivottavana, että se, että öljyä valuu onnettomuuden seurauksena mereen, kuuluu vain siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn yleissopimuksen ja rahastoyleissopimuksen soveltamisalaan ja että direktiiviä 75/442 ei näin ollen sovelleta tällaisessa tilanteessa.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

53 Aluksi on muistutettava siitä, että direktiivin 75/442 liitteessä I on luettelo aineista ja esineistä, jotka voidaan katsoa jätteiksi. Direktiivillä on kuitenkin vain ohjeellinen vaikutus, ja jätteeksi luokittelu seuraa ennen kaikkea haltijan toiminnasta ja ilmauksen ”hävittää” merkityksestä (ks. asia C-1/03, Van de Walle ym., tuomio 7.9.2004, Kok. 2004, s. I-7613, 42 kohta).

54 Se, että direktiivin 75/442 liitteessä I, jonka otsikkona on ”Jätteiden luokat”, olevassa luokassa Q4 mainitaan ”materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena”, osoittaa siis ainoastaan, että tällaiset aineet voivat kuulua jätteen käsitteen soveltamisalaan. Se ei siis voi olla riittävä peruste luokitella jätteeksi onnettomuuden seurauksena mereen valunut öljy, joka pilaa jäsenvaltion aluevesiä ja siten sen rannikkoa (ks. vastaavasti em. asia Van de Walle ym., tuomion 43 kohta).

55 Tässä tilanteessa on tutkittava, onko tällainen öljyn valuminen onnettomuuden seurauksena sellainen toiminto, jolla haltija hävittää kyseisen öljyn direktiivin 75/442 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla (ks. vastaavasti em. asia Van de Walle ym., tuomion 44 kohta).

56 Tämän osalta on todettava, että kun aine tai esine on tuotantoprosessista syntyvä jäämä eli tuote, jota ei sellaisenaan ole pyritty tuottamaan myöhempää käyttöä varten ja jota haltija ei voi taloudellisesti kannattavasti käyttää uudelleen ilman edeltäviä muuntamistoimenpiteitä, se on katsottava rasitteeksi, jonka haltija ”hävittää” (ks. asia Palin Granit, tuomion 32–37 kohta ja em. asia Van de Walle ym., tuomion 46 kohta).

57 Yhteisöjen tuomioistuimella on ollut tilaisuus todeta vahingossa vuotaneista polttoaineista, jotka aiheuttivat maan ja pohjaveden pilaantumisen, että ne eivät olleet sellainen tuote, joka voitiin käyttää uudelleen ilman edeltäviä muuntamistoimenpiteitä (ks. em. asia Van de Walle ym., tuomion 47 kohta).

58 Näin on todettava myös öljystä, joka on valunut mereen onnettomuuden seurauksena ja joka on pilannut jäsenvaltion aluevesiä ja siten sen rannikkoa.

59 On nimittäin varmaa, että tällaisen öljyn, joka on levinnyt tai sekoittunut veteen tai kasautunut sedimentteihin, käyttäminen tai kaupallinen hyödyntäminen on hyvin epävarmaa, jopa hypoteettista. On myös varmaa, että vaikka tällainen käyttäminen tai kaupallinen hyödyntäminen katsottaisiinkin teknisesti mahdolliseksi, se edellyttäisi joka tapauksessa edeltäviä muuntamistoimia, jotka eivät olisi kyseisen aineen haltijalle taloudellisesti kannattavia vaan ne merkitsisivät todellisuudessa huomattavia kustannuksia. Tästä seuraa, että öljyä, joka on valunut onnettomuuden seurauksena mereen, on pidettävä aineena, jota sen haltija ei aikonut tuottaa ja jonka haltija ”hävittää”, vaikkakin tahattomasti, sen kuljetuksen yhteydessä, joten se on luokiteltava direktiivissä 75/442 tarkoitetuksi jätteeksi (ks. vastaavasti em. asia Van de Walle ym., tuomion 47 ja 50 kohta).

60 Lisäksi on huomattava, että kyseisen direktiivin sovellettavuus ei kyseenalaistu sillä, että öljy ei ole onnettomuuden seurauksena valunut jäsenvaltion maa-alueelle vaan sen talousvyöhykkeelle.

61 On nimittäin riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen lausua direktiivin sovellettavuudesta haaksirikkopaikkaan, että öljy, joka onnettomuuden seurauksena valui näin mereen, ajelehti pitkin rannikkoa ja kulkeutui rantaan saakka, jolloin se levisi kyseisen jäsenvaltion maa-alueelle.

62 Tästä seuraa, että öljysäiliöaluksen haaksirikon olosuhteissa, kuten niissä, joista pääasiassa on kyse, direktiiviä 75/442 sovelletaan ratione loci.

63 Toiseen kysymykseen on siis vastattava, että haaksirikon seurauksena mereen valunut öljy, joka on sekoittunut veteen ja sedimentteihin ja joka on ajelehtinut pitkin jäsenvaltion rannikkoa ja kulkeutunut rantaan saakka, on direktiivin 75/442 1 artiklan a alakohdassa tarkoitettua jätettä, kun sitä ei enää voida käyttää tai hyödyntää kaupallisesti ilman edeltäviä muuntamistoimia.

Kolmas kysymys

64 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään, voidaanko öljysäiliöaluksen haaksirikon olosuhteissa raskaan polttoöljyn, joka on valunut mereen, valmistajaa ja/tai tällaisen öljyn myyjää ja tämän aineen kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaajaa pitää velvollisina vastaamaan kustannuksista, jotka liittyvät näin syntyneistä jätteistä huolehtimiseen, vaikka mereen valunut aine oli kolmannen, tässä tapauksessa merikuljetuksen suorittajan, kuljetettavana.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

65 Mesquerin kunta katsoo, että, direktiivin 75/442 15 artiklan soveltamiseksi pääasiassa raskaan polttoöljyn valmistajaa sekä tällaisen öljyn myyjää ja tämän aineen kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaajaa on pidettävä kyseisen direktiivin 1 artiklan b ja c alakohdassa tarkoitettuina sen jätteen tuottajina ja haltijoina, joka aiheutui kyseisen aineen valumisesta mereen.

66 Total-yhtiöiden mukaan direktiivin 75/442 15 artiklaa ei pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa sovelleta raskaan polttoöljyn valmistajaan eikä myöskään tällaisen öljyn myyjään ja tämän aineen kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaajaan, koska kyseinen aine, joka muuttui onnettomuushetkellä jätteeksi, oli tuolloin kolmannen kuljetettavana. Total-yhtiöt väittävät lisäksi, että kyseistä säännöstä ei myöskään sovelleta raskaan polttoöljyn valmistajaan pelkästään sillä perusteella, että tämä on jätettä synnyttäneen tuotteen valmistaja.

67 Ranskan hallitus, jonka kantaa Italian hallitus ja komissio osittain tukevat, katsoo, että raskaan polttoöljyn valmistajaa ja/tai tällaisen öljyn myyjää ja tämän aineen kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaajaa voidaan pitää sen jätteen, joka aiheutui

kyseisen aineen valumisesta mereen, tuottajina ja/tai haltijoina vain, jos aluksen haaksirikko, joka muutti raskaasta polttoöljystä koostuneen lastin jätteeksi, johtui eri toimista, jotka ovat omiaan synnyttämään niiden vastuun. Komissio kuitenkin lisää, että raskaan polttoöljyn kaltaisen tuotteen valmistajaa ei pelkästään tällaisen toiminnan perusteella voida pitää direktiivin 75/442 1 artiklan b ja c alakohdassa tarkoitettuna sen jätteen ”tuottajana” ja/tai ”haltijana”, jota kyseinen tuote synnytti, kun sen kuljetuksen aikana tapahtui onnettomuus. Tällainen valmistaja kuitenkin on kyseisen direktiivin 15 artiklan toisen luetelmakohdan nojalla edelleen velvollinen vastaamaan jätteistä huolehtimisen kustannuksista, koska kyseessä on ”valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin”.

68 Belgian hallituksen mukaan direktiiviä 75/442 ei voida soveltaa, koska on sovellettava siviilioikeudellisesta vastuusta tehtyä yleissopimusta. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo samoin, että yhteisöjen tuomioistuimen ei pidä vastata tähän kysymykseen sikäli kuin pääasia koskee vastuuta raskaan polttoöljyn valumisesta mereen.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

69 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa on huomattava, että direktiivin 75/442 15 artiklan toisessa luetelmakohdassa säädetään tämän direktiivin johdantoosan kolmannessa perustelukappaleessa mainitun direktiivin tavoitteen perusteella, että saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaavat jätteen aiemmat haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin.

70 Direktiivin 75/442 8 artiklan mukaan jokainen ”jätteen haltija” joko antaa jätteet yksityisen tai julkisen jätteenkeräilijän tai sellaisen yrityksen käsiteltäväksi, joka suorittaa kyseisen direktiivin liitteessä II A tai II B tarkoitettuja toimia, tai hyödyntää taikka käsittelee jätteet itse noudattaen sanotun direktiivin säännöksiä (asia C-494/01, komissio v. Irlanti, tuomio 26.4.2005, Kok. 2005, s. I-3331, 179 kohta).

71 Edellä mainituista säännöksistä seuraa, että direktiivissä 75/442 erotetaan toisistaan hyödyntämis- ja huolehtimistoimenpiteiden tosiasiallinen toteuttaminen, joka on kaikkien jätteen haltijoiden vastuulla, olipa kyse tuottajasta tai hallussapitäjästä, ja kyseisistä toiminnoista taloudellinen vastuu, joka kuuluu saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti henkilöille, jotka ovat aiheuttaneet jätteen, olivatpa he jätteen haltijoita tai aikaisempia haltijoita tai valmistajia, joiden tuotteesta jäte on peräisin (em. asia Van de Walle ym., tuomion 58 kohta).

72 Tämän osalta on todettava, että EY 174 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan toisessa virkkeessä ja direktiivin 75/442 15 artiklassa tarkoitetun saastuttaja maksaa -periaatteen soveltaminen estyisi, jos tällaiset henkilöt, jotka osaltaan ovat vaikuttaneet jätteen syntymiseen, välttyisivät taloudellisilta velvollisuuksiltaan, sellaisina kuin niistä säädetään kyseisessä direktiivissä, vaikka selvästi on osoitettu sen öljyn alkuperä, joka on valunut mereen, vaikkakin tahattomasti, ja joka on pilannut jäsenvaltion rannikkoaluetta.

– Jätteen haltijan ja jätteen aiempien haltijoiden käsitteet

73 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut polttoaineista, jotka olivat huoltoaseman varastointilaitteiden viallisuuden johdosta vahingossa vuotaneet ja jotka huoltoasema oli ostanut liiketoimintaansa varten, että nämä polttoaineet olivat tosiasiassa huoltoasemayrittäjän hallussa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi näin ollen, että tässä yhteydessä sen henkilön, jolla oli nämä polttoaineet varastossa toimintaansa varten silloin, kun niistä tuli jätettä, voidaan katsoa ”tuottaneen” jätteen direktiivin 75/442 1 artiklan b alakohdassa tarkoitetussa merkityksessä. Koska jätteet nimittäin olivat huoltoasemayrittäjän hallussa ja huoltoasemayrittäjä oli samalla niiden tuottaja, tämä yrittäjä oli katsottava kyseisen jätteen haltijaksi kyseisen direktiivin 1 artiklan c alakohdassa tarkoitetussa merkityksessä (ks. vastaavasti em. asia Van de Walle ym., tuomion 59 kohta).

74 Samalla tavalla on todettava onnettomuuden seurauksena mereen valuneesta öljystä, että tämän öljyn kuljetukseen käytetyn aluksen omistajalla on tämä öljy tosiasiassa hallussaan välittömästi ennen kuin siitä tulee jätettä. Aluksen omistajan siis voidaan katsoa tuottaneen jätteen direktiivin 75/442 1 artiklan b alakohdassa tarkoitetussa merkityksessä, joten aluksen omistajaa voidaan tällä perusteella pitää direktiivin 1 artiklan c alakohdassa tarkoitettuna jätteen ”haltijana”.

75 Kyseisessä direktiivissä ei kuitenkaan suljeta pois sitä mahdollisuutta, että joissakin tapauksissa jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaisi yksi tai useampi aiempi haltija (em. asia Van de Walle ym., tuomion 57 kohta).

– Niiden henkilöiden määrittäminen, joiden on vastattava jätteistä huolehtimisen kustannuksista

76 Pääasiassa on selvitettävä, voidaanko myös sitä, joka on myynyt tavaran lopulliselle vastaanottajalle ja joka on tätä varten ottanut vuokralle aluksen, joka on uponnut mereen, pitää mereen valuneen jätteen ”haltijana”, tällä perusteella sen ”aiempana” haltijana. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lisäksi, voidaanko myös valmistaja, jonka tuotteesta kyseinen jäte on peräisin, katsoa velvolliseksi vastaamaan näin syntyneestä jätteestä huolehtimisen kustannuksista.

77 Tämän osalta on huomattava, että direktiivin 75/442 15 artiklassa säädetään, että tietyt henkilöryhmät, tässä tapauksessa jätteen ”aiemmat haltijat” tai ”valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin”, voidaan saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti katsoa velvollisiksi vastaamaan jätteestä huolehtimisen kustannuksista. Niillä on siten tällainen taloudellinen velvollisuus, koska ne ovat myötävaikuttaneet kyseisen jätteen syntymiseen ja mahdollisesti siihen riskiin, että jätteestä aiheutuu pilaantumista.

78 Kansallinen tuomioistuin voi näin ollen katsoa öljystä, joka on valunut mereen öljysäiliöaluksen haaksirikon seurauksena, että tämän öljyn myyjä ja öljyn kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaaja on ”tuotta[nut] jätettä”, jos kansallinen tuomioistuin päätyy katsomaan niiden seikkojen perusteella, joita vain se voi arvioida, että tämä myyjä-rahtaaja on myötävaikuttanut siihen riskiin, että haaksirikosta aiheutuu pilaantumista, erityisesti jättämällä toteuttamatta toimet tällaisen tapahtuman ehkäisemiseksi, kuten toimet, jotka koskevat aluksen valintaa. Tällaisissa olosuhteissa kyseistä myyjää-rahtaajaa voidaan pitää jätteen aiempana haltijana direktiivin 75/442 15 artiklan toisen luetelmakohdan ensimmäisen osan soveltamiseksi.

79 Kuten tämän tuomion 69 kohdassa palautettiin mieleen, pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa on huomattava, että direktiivin 75/442 15 artiklan toisessa luetelmakohdassa säädetään käyttämällä konjunktiota ”tai”, että jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaavat joko kyseessä olevan jätteen ”aiemmat haltijat” tai ”valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin”.

80 Tämän osalta on todettava, että EY 249 artiklan mukaisesti direktiivi 75/442 velvoittaa jäsenvaltioita, joille se on osoitettu, saavutettavaan tulokseen eli siihen nähden, että jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastataan taloudellisesti, mutta siinä jätetään niille toimivalta valita muoto ja keinot. Niiden on siis varmistuttava siitä, että niiden kansallisen oikeuden mukaan kyseisiä kustannuksia koskevan vastuun voidaan katsoa kuuluvan joko jätteen aiemmille haltijoille tai valmistajalle, jonka tuotteesta jäte on peräisin.

81 Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 135 kohdassa, direktiivin 75/442 15 artikla ei ole esteenä sille, että jäsenvaltiot säätävät alalla tekemiensä kansainvälisten sitoumusten, kuten siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn yleissopimuksen ja rahastoyleissopimuksen, mukaisesti, että aluksen omistaja ja aluksen rahtaaja voivat vastata mereen valuneen öljyn aiheuttamista vahingoista vain aluksen vetoisuuden mukaan asetettuun enimmäismäärään asti ja/tai vain niiden huolimattomaan toimintaan liittyvissä erityisolosuhteissa. Kyseinen säännös ei ole esteenä myöskään sille, että kyseisten kansainvälisten sitoumusten mukaisesti korvausrahasto, kuten öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälinen korvausrahasto, josta suoritettaville korvauksille on kunkin onnettomuuden osalta asetettu yläraja, vastaa direktiivin 75/442 1 artiklan c alakohdassa tarkoitettujen jätteen haltijoiden sijaan kustannuksista, jotka liittyvät sellaisesta jätteestä huolehtimiseen, joka on syntynyt onnettomuuden seurauksena mereen valuneesta öljystä.

82 Jos kuitenkin osoittautuu, että kyseinen rahasto ei vastaa kustannuksista, jotka liittyvät sellaisesta jätteestä huolehtimiseen, joka on syntynyt öljyn valumisesta mereen onnettomuuden seurauksena, tai että se ei voi vastata niistä, koska onnettomuudesta on jo maksettu korvausta sallittu enimmäismäärä, ja että vastuun osalta säädettyjen rajoitusten ja/tai vapautusten mukaisesti jäsenvaltion kansallinen oikeus, mukaan lukien kansainvälisistä yleissopimuksista johtuva oikeus, on esteenä sille, että kustannukset ovat aluksen omistajan ja/tai aluksen rahtaajan vastuulla, vaikka näitä on pidettävä direktiivin 75/442 1 artiklan c alakohdassa tarkoitettuina jätteen haltijoina, tällaisessa kansallisessa oikeudessa on silloin sallittava kyseisen direktiivin 15 artiklan asianmukaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi, että valmistaja, jonka tuotteesta näin levinnyt jäte on peräisin, vastaa kustannuksista. Saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti tällainen valmistaja voidaan kuitenkin katsoa velvolliseksi vastaamaan kustannuksista vain, jos valmistaja on toiminnallaan myötävaikuttanut siihen riskiin, että aluksen haaksirikosta aiheutuu pilaantumista.

83 Tämän osalta on todettava, että jäsenvaltiolle on EY 249 artiklan kolmannessa kohdassa ja direktiivissä itsessään asetettu sitova velvollisuus ryhtyä kaikkiin toimenpiteisiin direktiivissä säädetyn tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä velvollisuus toteuttaa kaikki yleiset tai erityiset toimenpiteet kuuluu kaikille jäsenvaltioiden viranomaisille mukaan lukien tuomioistuimet niiden toimivallan rajoissa (ks. asia C-106/89, Marleasing, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4135, Kok. Ep. X, s. 599, 8 kohta ja em. asia Inter-Environnement Wallonie, tuomion 40 kohta).

84 Tästä seuraa, että kun kansallinen tuomioistuin soveltaa kansallista lainsäädäntöä, jota sitä on pyydetty tulkitsemaan, olipa kyse direktiiviä edeltävistä tai sen jälkeen annetuista säännöksistä tai kansainvälisten yleissopimusten, joihin jäsenvaltio on liittynyt, määräyksistä, sen on tulkittava kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti, jotta direktiivissä tarkoitettu tulos saavutettaisiin ja EY 249 artiklan kolmatta kohtaa noudatettaisiin (ks. vastaavasti em. asia Marleasing, tuomion 8 kohta).

85 Lisäksi on huomattava, että toisin kuin Total-yhtiöt väittivät istunnossa, siviilioikeudellisesta vastuusta tehty yleissopimus ja rahastoyleissopimus eivät sido yhteisöä. Yhteisö nimittäin ei ole liittynyt kyseisiin kansainvälisiin sopimuksiin, eikä sen toisaalta voida katsoa tulleen niissä jäsenvaltioidensa tilalle, ja asia on näin jo senkin

takia, että kaikki jäsenvaltiot eivät ole mainittujen yleissopimusten sopimuspuolia (ks. analogisesti asia C-379/92, Peralta, tuomio 14.7.1994, Kok. 1994, s. I-3453, Kok. Ep. XVI, s. I-15, 16 kohta ja asia C-308/06, Intertanko ym., tuomio 3.6.2008, Kok. 2008, s. 4057, 47 kohta), eikä kyseisten yleissopimusten voida myöskään katsoa sitovan yhteisöä välillisesti Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen, joka allekirjoitettiin Montego Bayssä 10.12.1982, joka tuli voimaan 16.11.1994 ja joka hyväksyttiin 23.3.1998 tehdyllä neuvoston päätöksellä 98/392/EY (EYVL L 179, s. 1), 235 artiklan perusteella, sillä sen 3 kappaleessa määrätään vain yleisestä yhteistyövelvollisuudesta tämän yleissopimuksen sopimuspuolten välillä, kuten Ranskan hallitus istunnossa korosti.

86 Lisäksi on riittävää todeta päätöksestä 2004/246, jossa jäsenvaltiot valtuutetaan allekirjoittamaan tai ratifioimaan yhteisön etujen mukaisesti rahastoyleissopimukseen liittyvä vuoden 2003 pöytäkirja tai liittymään siihen, että kyseistä päätöstä ja vuoden 2003 pöytäkirjaa ei voida soveltaa pääasiassa kyseessä oleviin tosiseikkoihin.

87 Direktiivin 2004/35 4 artiklan 2 kohdassa tosin säädetään nimenomaisesti, että tätä direktiiviä ei sovelleta tapaukseen eikä toimintaan, joita koskeva vahinkovastuu tai korvaus kuuluu jonkin direktiivin liitteessä IV luetellun kansainvälisen asiakirjan soveltamisalaan; tässä liitteessä mainitaan siviilioikeudellisesta vastuusta tehty yleissopimus ja rahastoyleissopimus. Kuten nimittäin kyseisen direktiivin johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan, yhteisön lainsäätäjä on pitänyt tarpeellisena ottaa nimenomaisesti huomioon asiaa koskevat kansainväliset sopimukset, joilla säännellään kattavammin ja tiukemmin tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvia toimia.

88 On kuitenkin todettava, että direktiivissä 75/442, mukaan luettuna sen kodifioitu versio sellaisena kuin se ilmenee direktiivistä 2006/12, ei ole vastaavaa säännöstä.

89 Kolmanteen kysymykseen on vastattava edellä esitetyn perusteella, että direktiivin 75/442 15 artiklan soveltamiseksi siihen, että mereen on onnettomuuden seurauksena valunut öljyä, joka on pilannut jäsenvaltion rannikkoa,

– kansallinen tuomioistuin voi pitää tämän öljyn myyjää ja öljyn kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaajaa direktiivin 75/442 1 artiklan b alakohdassa tarkoitettuna kyseisen jätteen tuottajana ja siis jätteen ”aiempana haltijana” tämän direktiivin 15 artiklan toisen luetelmakohdan ensimmäisen osan soveltamiseksi, jos kansallinen tuomioistuin päätyy katsomaan niiden seikkojen perusteella, joita vain se voi arvioida, että kyseinen myyjä-rahtaaja on myötävaikuttanut siihen riskiin, että haaksirikosta aiheutuu pilaantumista, erityisesti jättämällä toteuttamatta toimet tällaisen tapahtuman ehkäisemiseksi, kuten toimet, jotka koskevat aluksen valintaa

– jos osoittautuu, että korvausrahasto ei vastaa kustannuksista, jotka liittyvät sellaisesta jätteestä huolehtimiseen, joka on syntynyt öljyn valumisesta mereen onnettomuuden seurauksena, tai että se ei voi vastata niistä, koska onnettomuudesta on jo maksettu korvausta sallittu enimmäismäärä, ja että vastuun osalta säädettyjen rajoitusten ja/tai vapautusten mukaisesti jäsenvaltion kansallinen oikeus, mukaan lukien kansainvälisistä yleissopimuksista johtuva oikeus, on esteenä sille, että kustannukset ovat aluksen omistajan ja/tai aluksen rahtaajan vastuulla, vaikka näitä on pidettävä direktiivin 75/442 1 artiklan c alakohdassa tarkoitettuina jätteen ”haltijoina”, tällaisessa kansallisessa oikeudessa on silloin sallittava kyseisen direktiivin 15 artiklan asianmukaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi, että valmistaja, jonka tuotteesta näin levinnyt jäte on peräisin, vastaa kustannuksista. Saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti tällainen valmistaja voidaan kuitenkin katsoa velvolliseksi vastaamaan kustannuksista vain, jos valmistaja on toiminnallaan myötävaikuttanut siihen riskiin, että aluksen haaksirikosta aiheutuu pilaantumista.

Oikeudenkäyntikulut

90 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen aine eli polttoaineeksi myyty raskas polttoöljy ei ole jätteistä 15.7.1975 annetussa neuvoston direktiivissä 75/442/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 24.5.1996 tehdyllä komission päätöksellä 96/350/EY, tarkoitettua jätettä silloin, kun sitä käytetään tai hyödynnetään kaupallisesti tavalla, joka on taloudellisesti kannattavaa, ja kun sitä voidaan tosiasiassa käyttää polttoaineena ilman, että siihen on tarpeen kohdistaa edeltäviä muuntamistoimia.

2) Haaksirikon seurauksena mereen valunut öljy, joka on sekoittunut veteen ja sedimentteihin ja joka on ajelehtinut pitkin jäsenvaltion rannikkoa ja kulkeutunut rantaan saakka, on direktiivin 75/442, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 96/350, 1 artiklan a alakohdassa tarkoitettua jätettä, kun sitä ei enää voida käyttää tai hyödyntää kaupallisesti ilman edeltäviä muuntamistoimia.

3) Direktiivin 75/442, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 96/350, 15 artiklan soveltamiseksi siihen, että mereen on onnettomuuden seurauksena valunut öljyä, joka on pilannut jäsenvaltion rannikkoa,

– kansallinen tuomioistuin voi pitää tämän öljyn myyjää ja öljyn kuljetukseen käytetyn aluksen rahtaajaa direktiivin 75/442, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 96/350, 1 artiklan b alakohdassa tarkoitettuna kyseisen jätteen tuottajana ja siis jätteen ”aiempana haltijana” tämän direktiivin 15 artiklan toisen luetelmakohdan ensimmäisen osan soveltamiseksi, jos kansallinen tuomioistuin päätyy katsomaan niiden seikkojen perusteella, joita vain se voi arvioida, että kyseinen myyjä-rahtaaja on myötävaikuttanut siihen riskiin, että haaksirikosta aiheutuu pilaantumista, erityisesti jättämällä toteuttamatta toimet tällaisen tapahtuman ehkäisemiseksi, kuten toimet, jotka koskevat aluksen valintaa

– jos osoittautuu, että öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälinen korvausrahasto ei vastaa kustannuksista, jotka liittyvät sellaisesta jätteestä huolehtimiseen, joka on syntynyt öljyn valumisesta mereen onnettomuuden seurauksena, tai että se ei voi vastata niistä, koska onnettomuudesta on jo maksettu korvausta sallittu enimmäismäärä, ja että vastuun osalta säädettyjen rajoitusten ja/tai vapautusten mukaisesti jäsenvaltion kansallinen oikeus, mukaan lukien kansainvälisistä yleissopimuksista johtuva oikeus, on esteenä sille, että kustannukset ovat aluksen omistajan ja/tai aluksen rahtaajan vastuulla, vaikka näitä on pidettävä direktiivin 75/442, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 96/350, 1 artiklan c alakohdassa tarkoitettuina jätteen ”haltijoina”, tällaisessa kansallisessa oikeudessa on silloin sallittava kyseisen direktiivin 15 artiklan asianmukaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi, että valmistaja, jonka tuotteesta näin levinnyt jäte on peräisin, vastaa kustannuksista. Saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti tällainen valmistaja voidaan kuitenkin katsoa velvolliseksi vastaamaan kustannuksista vain, jos valmistaja on toiminnallaan myötävaikuttanut siihen riskiin, että aluksen haaksirikosta aiheutuu pilaantumista.

Allekirjoitukset